ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ହାସଲ ପାଇଁ ବାଳୁତ ଅଧିକାର ଆଇନ୍ ୨୦୦୯

ସଂସଦରେ ଗୃହୀତ ହେବା ପରେ ୨୬ ଅଗଷ୍ଟ ୨୦୦୯ରେ ଉକ୍ତ ଆଇନ୍ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ସହମତି ଲାଭ କରିଥିଲା ଓ ସେହି ତାରିଖରେ ଗେଜେଟ୍‌ରେ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ଆଇନ୍‌ର ଧାରା ୧(୩)ରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଏହା ସେହି ତାରିଖରୁ ବଳବତ୍ତର ହେବ, ଯାହାକି କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ବିଜ୍ଞପ୍ତି ବଳରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବେ । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ୧୬ ଫେବୃଆରି ୨୦୧୦ରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ଗେଜେଟ୍‌ରେ ବିଜ୍ଞପ୍ତି କଲେ ଯେ, ଉଭୟ ୮୬ତମ ସଂବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ଆଇନ୍ ୨୦୦୨ ଓ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ଆଇନ୍ ୨୦୦୯ ପହିଲା ଏପ୍ରିଲ୍ ୨୦୧୦ରୁ ବଳବତ୍ତର ହେବ ।

ଧାରା ୨(ଏନ୍) ରେ ସ୍କୁଲ୍‌ର ସଂଜ୍ଞାୟନ କରାଯାଇ ୪ ପ୍ରକାର ସ୍କୁଲ୍ ବିଷୟରେ କହାଯାଇଛି –

- ସମୁଚିତ ସରକାର (କେନ୍ଦ୍ର ବା ରାଜ୍ୟ) ଓ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱାଧୀନ ବା ନିୟନ୍ତ୍ରୀତ ସ୍କୁଲ୍ ;
- ସମୁଚିତ ସରକାର ବା ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜର ବ୍ୟୟର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଆଂଶିକ ଭରଣା ପାଇଁ ସହାୟତା ବା ଅନୁଦାନ ପାଉଥିବା ଏକ ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ସ୍କୁଲ୍ (ଏଡେଡ୍ ସ୍କୁଲ୍);
- ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସ୍କୁଲ୍ (ଯଥା କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ନବୋଦୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ସୈନିକ ସ୍କୁଲ୍); ଏବଂ
- ସମୁଚିତ ସରକାର ବା ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ସହାୟତା ବା ଅନୁଦାନ ପାଉନଥିବା ସ୍କୁଲ୍ (ଅନ୍-ଏଡେଡ୍ ସ୍କୁଲ୍) ।

ଧାରା ୩ - ଜଣେ ୬ରୁ ୧୪ବର୍ଷର ପିଲା କେବଳ ବସତି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷା ହାସଲ କରିବାର ଅଧିକାର ପାଇଛି ଏବଂ ତାକୁ ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ଫିସ୍ ଦେବାକୁ ପଡିବ ନାହିଁ । ପଙ୍ଗୁତାର ଶୀକାର ହୋଇଥିବା ଜଣେ ପିଲାକୁ ସମୁଚିତ ଶିକ୍ଷା ମାଗଣା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ।

ଧାରା ୪ ଯେଉଁସ୍ଥଳେ ଜଣେ ୬ରୁ ଅଧିକ ବର୍ଷର ପିଲା ନାମ ଲେଖାଇ ପାରିନାହିଁ ବା ନାମ ଲେଖାଇଥିଲେ ବି ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କରିପାରିନାହିଁ ସେପରି ସ୍ଥଳେ ତା'ର ବୟସକୁ ସୁହାଇଲା ଭଳି ଏକ ଶ୍ରେଣୀରେ ତାକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯିବ । ପୁଣି ଏପରି ସ୍ଥଳେ ତାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତାଲିମ୍ ପ୍ରଦାନ କରାଯବ ଏବଂ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ମାଗଣା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ ।

ଧାରା ୫- ଯେଉଁ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତି ପାଇଁ ସୁଯୋଗର ଅଭାବ ଅଛି ସେପରି ସ୍ଥଳେ ସଂପୃକ୍ତ ପିଲାକୁ ଆଉ ଏକ ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିହେବ, କିନ୍ତୁ ଅଣସାହାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ପଠାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ସର୍ତ୍ତ ଅଧୀନରେ ରହି ଜଣେ ପିଲାକୁ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିହେବ । ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଦେବେ । କିନ୍ତୁ ଏପ୍ରକାର ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଦାଖଲ କରାନଯିବା କାରଣରୁ ଜଣେ ପିଲାକୁ ନୂତନ ସ୍କୁଲରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେବାର ସୁଯୋଗରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯିବ ନାହିଁ । ସ୍ଥାନାନ୍ତର ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଇସୁ କରିବାରେ ବିଳମ୍ବ କରିଥିବା କାରଣରୁ ସଂପୃକ୍ତ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରୀ ନିୟମାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ଦଣ୍ଡନୀୟ ହେବେ ।

ଧାରା ୬ ଅନୁଯାୟୀ ଆଇନ୍ ବଳବତ୍ତର ହେବାର ୩ବର୍ଷ ଭିତରେ ସମୁଚିତ ସରକାର (କେନ୍ଦ୍ର ବା ରାଜ୍ୟ) ଓ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ପ୍ରତି ବସତି ପାଇଁ ସ୍କୁଲ୍ ସ୍ଥାପନା କରିବେ ।

ଧାରା ୭- ଆର୍ଥିକ ଓ ଅନ୍ୟ ସମ୍ବଳ – ଉଭୟ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଭାଗିଦାରିତା ରହିଛି । ଆଇନ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପୁଞ୍ଜି ଓ ନିୟମିତ (ରିକରିଂ) ବ୍ୟୟର ଅଟକଳ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । ଆବଶ୍ୟକୀୟ ନିୟମିତ ବ୍ୟୟର ସେହି ଭାଗ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେବେ, ଯାହାକି କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟ ମାନଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରି ସ୍ଥିର କରିବେ । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ କହି ଅର୍ଥ କମିଶନ୍ ମାଧ୍ୟମରେ କୌଣସି ଏକ ଅଭାବୀ ରାଜ୍ୟକୁ କିଛି ଅତିରିକ୍ତ ଅର୍ଥ ମଞ୍ଜୁର କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ଆଇନ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଅନୁଦାନ ବାଦ୍ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅର୍ଥ ଯୋଗାଡ କରିବା ହେଉଛି ରାଜ୍ୟର । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦାୟିତ୍ୱ ହେଲା-

- ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଢାଞ୍ଚା ପ୍ରସ୍ତୁତି;
- ଶିକ୍ଷକ ତାଲିମ୍‌ର ମାନଦଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ଦେବା;
- ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅଭିନବ କୌଶଳର ପରୀକ୍ଷାନିରୀକ୍ଷା, ଗବେଷଣା, ଯୋଜନା ଓ ଦକ୍ଷତାବୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟତା

ଧାରା- ୮ ସମୁଚିତ ସରକାରଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-

- ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଯୋଗାଇଦେବା, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁସ୍ଥଳେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ଅଭିଭାବକ ତାକୁ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲ୍ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଥିବେ, ସେପରି ସ୍ଥଳେ ସେହି ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଉକ୍ତ ପିଲା ପିଛା ହେଉଥିବା ଶିକ୍ଷାବ୍ୟୟର ଭରଣା ଦାବୀ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।
- ବସତି ବିଦ୍ୟାଳୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା
- ଦୁର୍ବଳ ଓ ଅସୁବିଧା-କ୍ଲିଷ୍ଟ ପିଲାମାନେ ଯେପରି କୌଣସି କାରଣରୁ ବାଛବିଚାରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବେନାହିଁ
- ସ୍କୁଲ୍ ଗୃହ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ପଠନ ସାମଗ୍ରୀ ଯୋଗାଇ ଦେବା
- ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ବୟସର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତାଲିମ୍
- ନମାଲେଖା, ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଯୋଗଦାନ, ଶିକ୍ଷାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ତଦାରଖ

- ଅନୁସୂଚୀରେ ବିହିତ ହୋଇଥିବା ମତେ ଉନ୍ନତ ମାନଦଣ୍ଡର ଶିକ୍ଷା
- ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ସମୟୋଚିତ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ଘୋଷଣା
- ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ୍

ଧାରା ୯- ପ୍ରତି ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ –

ଉପରୋକ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱମାନ ସହିତ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଅତିରିକ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିବ-

- ନିଜ ଇଲାକା ଭିତରେ ଥିବା ପ୍ରତି ପିଲାର ରେକର୍ଡ ରଖିବା
- ଦାଦନ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କ ନାମଲେଖା ବ୍ୟବସ୍ଥା
- ନିଜ ଇଲାକା ଭିତରେ ଥିବା ପ୍ରତି ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ତଦାରଖ
- ଶିକ୍ଷା ପଞ୍ଜିକା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା

ଧାରା ୧୦ - ନିଜ ପିଲାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ନାମ ଲେଖାଇବା ପ୍ରତି ଅଭିଭାବକଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ

ଧାରା ୧୧- ୩ବର୍ଷରୁ ୬ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍କୁଲରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସକାଶେ ସମୁଚିତ ସରକାର ପ୍ରାକ୍-ସ୍କୁଲ୍‌ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିପାରନ୍ତି ।

ଧାରା ୧୨(୧)ର ଅଣ-ଉପଧାରା (ଏ), (ବି) ଓ (ସି) ରେ ଯଥାକ୍ରମେ ସରକାରୀ, ସାହାଯ୍ୟ-ପ୍ରାପ୍ତ, ଅଣ-ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବାଳୁତମାନଙ୍କର ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଅଧିକାର ବିଷୟରେ କୁହାଯାଇଛି । ଅଣଉପଧାରା (ଏ) ଅନୁଯାୟୀ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ନାମ ଲେଖାଉଥିବା ପ୍ରତି ଛାତ୍ରକୁ ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ମିଳିବ । ଅଣଉପଧାରା (ବି) ଅନୁଯାୟୀ, ସାହାଯ୍ୟ-ପ୍ରାପ୍ତ ସ୍କୁଲ୍‌ମାନେ ସରକାରୀ ଅନୁଦାନ ଯେତେ ପାଉଥିଲେ ହେଁ, ସେମାନେ ଯେତିକି ପରିମାଣରର ପୁନର୍ପୌନିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ଅନୁଦାନ ପାଉଥିବେ, ସେହି ଅନୁପାତରେ ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଛାତ୍ର ଭର୍ତ୍ତି କରିବେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ଭର୍ତ୍ତି ସଂଖ୍ୟା ସ୍କୁଲ୍‌ର ମୋଟ୍ ଛାତ୍ରସଂଖ୍ୟାର ଶତକଡା ୨୫ରୁ ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ । ଅଣଉପଧାରା (ସି) ଅନୁଯାୟୀ ଅଣ-ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସ୍କୁଲ୍ କେବଳ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶତକଡା ୨୫ ଭାଗ ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନୀୟ ଇଲାକାର ଦୁର୍ବଳ ଓ ଅସୁବିଧା-କ୍ଳିଷ୍ଟ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୁକ୍ତ ରଖିବେ ଏବଂ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ସମାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିଚାଲିବେ ।

ଧାରା ୧୨(୨) ଅନୁଯାୟୀ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସ୍କୁଲ୍‌ମାନଙ୍କୁ ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଯୋଗାଉଥିବା ବାବଦକୁ ସରକାର ସେତିକି ଅର୍ଥ ଭରଣା କରିବେ, ଯାହାକି ସରକାରୀ ହିସାବରେ ଛାତ୍ରପିଛା ଖର୍ଚ୍ଚ ବା ସଂପୃକ୍ତ ଛାତ୍ରଠାରୁ ଆଦାୟ ହୋଇଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଭିତରୁ ଯେଉଁଟା କମ୍ ହୋଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ଯାହା ହେଲେ ବି, ଏହି ଛାତ୍ର ପିଛା ଖର୍ଚ୍ଚ ସରକାରୀ ବା ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଛାତ୍ରପିଛା ଖର୍ଚ୍ଚ ଠାରୁ ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ, ଯେଉଁ ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ମାଗଣା ବା ରିହାତି ମୂଲ୍ୟରେ ଜମି, ଗୃହ, ଉପକରଣ ବା ଅନ୍ୟ ସୁବିଧାସୁଯୋଗ ଇତ୍ୟାଦି ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଛି, ସେଭଳି ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ ବାବଦକୁ କୌଣସି ଅର୍ଥଭରଣା କରାଯିବ ନାହିଁ ।

ଧାରା ୧୨(୩) ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତି ସ୍କୁଲ୍ ସମୁଚିତ ସରକାର ଓ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ବିହିତ ହେବା ମତେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସୂଚନା ଯୋଗାଇ ଦେବେ ।

ଧାରା ୧୩- କୌଣସି ସ୍କୁଲ୍ ନାମଲେଖା ବେଳେ ମୁଣ୍ଡପିଛା (କ୍ୟାପିଟେସନ୍) ଫି ଆଦାୟ କରିବେ ନାହିଁ ବା ଛାତ୍ର ବା ତାଙ୍କର ଅଭିଭାବକଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବଛାବଛି ମୂଳକ ପରୀକ୍ଷା (ସ୍କ୍ରିନିଂ) କରାଇବେ ନାହିଁ । ଏହାର ଉଲ୍ଲଂଘନ କାରଣରୁ ଦଣ୍ଡସ୍ୱରୂପ, ସଂପୃକ୍ତ ସ୍କୁଲ୍‌ରୁ ଆଦାୟ କରାହୋଇଥିବା ମୁଣ୍ଡପିଛା ଫିସ୍‌ର ଦଶଗୁଣା ଅର୍ଥ ଆଦାୟ କରାଯିବ । ସ୍କ୍ରିନିଂ ଯଦି କରାଇଥିବେ ତେବେ ପ୍ରଥମ ଉଲ୍ଲଂଘନ ପାଇଁ ୨୫ହଜାର ଓ ପ୍ରତି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉଲ୍ଲଂଘନ ପାଇଁ ୫୦ହଜାର ଟଙ୍କା ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆଦାୟ କରାଯିବ ।

ଧାରା-୧୪- ଜନ୍ମ ପଂଜିକରଣ ଅନୁଯାୟୀ ଜନ୍ମ ତାରିଖ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ହେବ ଅଥବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିହିତ ମାନଦଣ୍ଡ ବଳରେ । କିନ୍ତୁ ବୟସର ପ୍ରମାଣ ଅଭାବର ଆଳ ଦେଖାଇ କୌଣସି ଶିଶୁକୁ ନାମଲେଖାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଧାରା ୧୫- ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରେ ବା ତହିଁର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ନାମଲେଖା ହୋଇପାରିବ ।

ଧାରା-୧୬ କୌଣସି ଛାତ୍ରକୁ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମଝିରେ କୌଣସି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅଟକ ରଖାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବା ତାକୁ ସ୍କୁଲ୍‌ରୁ ବହିଷ୍କାର କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଧାରା ୧୭- କୌଣସି ଛାତ୍ରକୁ ଶାରିରୀକ ଦଣ୍ଡ ବା ମାନସିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦିଆଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏହାର ଉଲ୍ଲଂଘନ ପାଇଁ ସଂପୃକ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଚାକିରୀ ନିୟମାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରାଯିବ ।

ଧାରା ୧୮- ଏହି ଆଇନ୍ ବଳବତ୍ତର ହେବା ପରେ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲ୍ ଛଡା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍କୁଲ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ; ଯଦି ହୁଏ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ବିହିତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଠାରୁ ସ୍ୱୀକୃତି ହାସଲ କରିବାକୁ ପଡିବ । ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିବ, ଯଦି ସଂପୃକ୍ତ ସ୍କୁଲ୍ ଧାରା ୧୯ର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ପୂରଣ କରନ୍ତି । ଯଦି ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ୍ ସ୍ୱୀକୃତି ନନେଇ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥାଏ, ତେବେ ସଂପୃକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଉକ୍ତ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେବେ । ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ୍ ଯଦି ବିନା ସ୍ୱୀକୃତିରେ ବା ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରତ୍ୟାହାର ପରେ ଚାଲୁରୁହେ, ତେବେ ପ୍ରଥମେ ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଜୋରିମାନା, ଏବଂ ତା'ପରେ ପ୍ରତିଦିନ ପାଇଁ ୧୦ହଜାର ଟଙ୍କା ଜୋରିମାନା ଲାଗୁ ହେବ ।

ଧାରା ୧୯- ଅନୁସୂଚୀର ମାନଦଣ୍ଡସମୂହକୁ ପୂରଣ ନକରି କୌଣସି ସ୍କୁଲ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ମାନଦଣ୍ଡ ପୂରଣ କରୁନଥିବା ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ୍ ଆଇନ୍ ବଳବତ୍ତର ହେବାର ୩ବର୍ଷ ଭିତରେ ଏହାକୁ ପୂରଣ କରିବେ । ମାନଦଣ୍ଡ ପୂରଣ କରୁନଥିବା କାରଣରୁ ଯଦି ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରତ୍ୟାହାର ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ତାହାସତ୍ତ୍ୱେ ସେହି ସ୍କୁଲ୍ ଚାଲୁ ରହିଲେ ପ୍ରଥମେ ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଜୋରିମାନା, ଏବଂ ତା'ପରେ ପ୍ରତିଦିନ ପାଇଁ ୧୦ହଜାର ଟଙ୍କା ଜୋରିମାନା ଲାଗୁ ହେବ ।

ଧାରା-୨୦ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ବିଜ୍ଞପ୍ତି ବଳରେ ମାନଦଣ୍ଡସମୂହର ସଂଶୋଧନ କରିପାରନ୍ତି ।

ଧାରା-୨୧ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ଆଇନ୍ ଅଧୀନରେ କେବଳ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସ୍କୁଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ଅନ୍ୟ ତିନି କିସମର ସ୍କୁଲ୍ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁ ସ୍କୁଲ୍ ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ଗଠିତ ହେବ । ଏହି କମିଟିର ଶତକଡ଼ା ୭୫ଭାଗ ହେବେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପିତାମାତା, ଅର୍ଦ୍ଧେକ ସଭ୍ୟ ମହିଳା ରହିବେ, ଏସ୍.ସି. ଓ ଏସ୍.ଟି. ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ଆନୁପତିକ ଛାତ୍ରସଂଖ୍ୟା ଭିତ୍ତିରେ ସଭ୍ୟ ରହିବେ, ଏବଂ ଏହାଛଡ଼ା ଶିକ୍ଷକ ଓ ପଞ୍ଚାୟତ ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ସଭ୍ୟ ରହିବେ । ସ୍କୁଲ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟତଦାରଖ, ସ୍କୁଲ୍ ବିକାଶ ଯୋଜନା, ଓ ପ୍ରାପ୍ତ ଅନୁଦାନ ରାଶିର ବିନିଯୋଗ ତଦାରଖ କମିଟିର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ।

ଧାରା ୨୨- ପରିଚାଳନା କମିଟି ସ୍କୁଲ୍ ବିକାଶ ଯୋଜନା ପ୍ରଣୟନ କରିବେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ରୀତିରେ ଯାହାକି ବିହିତ ହେବ । ଏବଂ ଏହି ଯୋଜନା ହିଁ ସରକାର ବା ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଦାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଭିତ୍ତି ହେବ ।

ଧାରା ୨୩- ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ନିଯୁକ୍ତି ଓ ଚାକିରୀ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ- କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱପ୍ରାପ୍ତ କୌଣସି ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇଥିବା ତଥା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଜ୍ଞାପିତ ହୋଇଥିବା ଯୋଗ୍ୟତାବଳୀ ଥିଲେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ଉପଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟକ ତାଲିମ୍ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ନଥିବେ, ତେବେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଯୋଗ୍ୟତାର ମାନଦଣ୍ଡକୁ କୋହଳ କରିପାରିବେ, କିନ୍ତୁ ଏହି ସ୍ଥିତି ସର୍ବାଧିକ ୫ବର୍ଷ ପାଇଁ ରହିପାରେ । ସେହିପରି ଆଇନ୍ ଲାଗୁହେଲା ବେଳେ ଯଦି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର ଯୋଗ୍ୟତା ନଥାଏ, ତେବେ ୫ବର୍ଷ ଭିତରେ ସେ ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରିବେ । ବେତନ, ଭତ୍ତା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚାକିରୀ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ବିହିତ ହେବ ।

ଧାରା ୨୪- ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱାବଳୀ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ ମୀମାଂସା- ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟସୀମା ଭିତରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସାରିବା, ଛାତ୍ରର ବୋଧଶକ୍ତିର ପରୀକ୍ଷା ତଥା ଅତିରିକ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ, ତଥା ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିୟମିତ ଅବଗତ କରାଇବା । ଏହାଛଡ଼ା, ସେ ବିହିତ ହେବା ମତେ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ପାଦନ କରିବେ । କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଅବହେଳା କଲେ ଚାକିରୀ ନିୟମାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ଦଣ୍ଡିତ ହେବେ । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ ବିହିତ ହେବା ମତେ ସମାଧାନ କରାଯିବ ।

ଧାରା ୨୫- ଆଇନ୍ ଲାଗୁ ହେବାର ୬ମାସ ଭିତରେ ପ୍ରତି ସ୍କୁଲ୍ ଅନୁସୂଚୀ ମତେ ଶିକ୍ଷକ-ଛାତ୍ର ଅନୁପାତକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବେ, ଯଥା ୧ମରୁ ୫ମ ଶ୍ରେଣୀ ୧:୩୦ ଏବଂ ୬ଷ୍ଠରୁ ୮ମ ଶ୍ରେଣୀ ୧: ୩୫ । କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ଅନ୍ୟ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଫିସ୍‌ରେ ଅଣ-ଶିକ୍ଷା କାମରେ ନିୟୋଜିତ ହେବେ ନାହିଁ, କେବଳ ଧାରା ୨୭ର ଦାୟିତ୍ୱାବଳୀ ଛଡ଼ା ।

ଧାରା ୨୬- ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଶିକ୍ଷକ ପଦବୀରେ ଖାଲିସ୍ଥାନ କେବେ ଶତକଡ଼ା ୧୦କୁ ଟପିବ ନାହିଁ ।

ଧାରା ୨୭- ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଜନଗଣନା, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ସହାୟତା ଓ ନିର୍ବାଚନ କାର୍ଯ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯିବ ନାହିଁ ।

ଧାରା ୨୮- କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ଘରୋଇ ଶିକ୍ଷା ବା ଟିଉସନ୍‌ରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିବେ ନାହିଁ ।

ଧାରା ୨୯- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପଦ୍ଧତି ସଂପୃକ୍ତ ସରକାରଙ୍କ ଅନୁମୋଦିତ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବ । ଏହା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲାବେଳେ ଅନ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ସହିତ ବାଳୁତର ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷାଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କରାଯିବ । ଛାତ୍ରର ବୋଧଶକ୍ତିକୁ କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯିବ ।

ଧାରା ୩୦- ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ ନକଲା ଯାଏ କୌଣସି ବୋର୍ଡ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତି ପରେ ଏକ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ।

ଧାରା ୩୧- ବାଳୁତ ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷା କମିଶନ୍‌ସମୂହ ଆଇନ୍ ୨୦୦୫ ଅନୁଯାୟୀ ଗଠିତ ଜାତୀୟ ଓ ରାଜ୍ୟ କମିଶନ୍‌ଙ୍କ ଉପରେ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ଆଇନ୍‌ରେ ଥିବା ବାଳୁତ ଅଧିକାରର ସୁରକ୍ଷା ଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ ରହିବ । ସମୀକ୍ଷା ଓ ସୁପାରିଶ୍, ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଅଧିକାର ସଂପର୍କୀତ ଅଭିଯୋଗର ଶୁଣାଣି, ତଥା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ ପାଇଁ କମିଶନ୍‌ର କ୍ଷମତା ରହିବ । ଯଦି କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏଭଳି କମିଶନ୍ ଗଠନ କରିନାହାନ୍ତି, ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ତୁରନ୍ତ ଏକ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଗଠନ କରିବା ଜରୁରୀ ।

ଧାରା ୩୨- ଏହି ଆଇନ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାକୁ ନେଇ କୌଣସି ଏକ ଲିଖିତ ଅଭିଯୋଗ ସଂପୃକ୍ତ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ଦାଖଲ ହେବ । ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ଶୁଣାଣି କରି ୩ମାସ ଭିତରେ ଉକ୍ତ ଅଭିଯୋଗର ଫଇସଲା କରାଯିବ । ଉକ୍ତ ଫଇସଲା ସନ୍ତୋଷଜନକ ମନେ ନହେଲେ ରାଜ୍ୟ କମିଶନ୍ ବା ଯଥାସ୍ଥିତି ସଂପୃକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ଅପିଲ୍ କରାଯିବ । କମିଶନ୍ ବା ଯଥାସ୍ଥିତି ସଂପୃକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସେହି ଅପିଲ୍‌ର ଶୁଣାଣି କରିବେ ।

ଧାରା ୩୩ – କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ୧୫ଜଣ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ଜାତୀୟ ଉପଦେଷ୍ଟା ପରିଷଦ ଗଠନ କରିବେ ।

ଧାରା ୩୪- ରାଜ୍ୟ ସରକାର ୧୫ଜଣ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ରାଜ୍ୟ ଉପଦେଷ୍ଟା ପରିଷଦ ଗଠନ କରିବେ ।

ଧାରା ୩୫- ରାଜ୍ୟ ସରକାର ବା ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଜାରି କରିପାରିବେ । ରାଜ୍ୟ ସରକାର ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଓ ସ୍କୁଲ୍ ପରିଚାଳନା କମିଟିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଜାରି କରିବେ । ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ପରିଚାଳନା କମିଟିଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଜାରି କରିବେ ।

ଧାରା ୩୬- ବିଭିନ୍ନ ଧାରା ଯଥା ୧୩, ୧୮ ଓ ୧୯ରେ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ତାହା ସଂପୃକ୍ତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତ ଜଣେ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଅଗ୍ରୀମ ଅନୁମତି ବିନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ।

ଧାରା ୩୭- ସଦବିଶ୍ୱାସରେ କୃତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସୁରକ୍ଷା- କେନ୍ଦ୍ର ବା ରାଜ୍ୟ ସରକାର, ଜାତୀୟ ବା ରାଜ୍ୟ କମିଶନ୍, ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ବା ପରିଚାଳନା କମିଟି ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି କେଶ୍ ରଜୁ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ।

ଧାରା ୩୮- ନିୟମାବଳୀ ପ୍ରଣୟନ: ସମୁଚିତ ସରକାର ନିମ୍ନୋକ୍ତ ବିଷୟରେ ବିଜ୍ଞପ୍ତି କରିପାରନ୍ତି –

(ଏ) ଅନଗ୍ରସର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତାଲିମ୍,
(ବି) ବସତି ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ଥାନ,
(ସି) ୧୪ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲାମାନଙ୍କର ରେକର୍ଡ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ,
(ଡି) ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କୁ ଛାତ୍ରପିଛା ବ୍ୟୟଭରଣା,
(ଇ) ଛାତ୍ରର ବୟସ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦଲିଲ୍,
(ଏଫ୍) ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହେବାର କେତେ ସଂପ୍ରସାରିତ ସମୟ ଭିତରେ ନାମଲେଖା ଏବଂ ଏଭଳି ଛାତ୍ରଙ୍କର କେତେ ସଂପ୍ରସାରିତ ସମୟ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତି ହେବ,
(ଜି) ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ,
(ଏଚ୍) ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନର ପଦ୍ଧତି, ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଓ ଫର୍ମ ଇତ୍ୟାଦି,
(ଆଇ) ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରତ୍ୟାହାର ପୂର୍ବରୁ ଶୁଣାଣିର ସୁଯୋଗ,
(ଜେ) ସ୍କୁଲ୍ ପରିଚାଳନା କମିଟିର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱାବଳୀ,
(କେ) ସ୍କୁଲ୍ ବିକାଶ ଯୋଜନାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ପଦ୍ଧତି,
(ଏଲ୍) ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବେତନ, ଭତ୍ତା, ଓ ଚାକିରୀ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ,
(ଏମ୍) ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ କି କି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରିବ,
(ଏନ୍) ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗର ପ୍ରତିକାର ପଦ୍ଧତି,
(ଓ) ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତି ପରେ ସଂପୃକ୍ତ ଛାତ୍ରକୁ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପ୍ରଦାନ,
(ପି) ରାଜ୍ୟ ବାଳୁତ ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷା କମିଶନ୍ ନଥିଲେ ଗଠିତ ହେବାକୁ ଥିବା ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଗଠନ ,
(କ୍ୟୁ) ଜାତୀୟ ଉପଦେଷ୍ଟା ପରିଷଦର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଭତ୍ତା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତି ସର୍ତ୍ତାବଳୀ,
(ଆର୍) ରାଜ୍ୟ ଉପଦେଷ୍ଟା ପରିଷଦର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଭତ୍ତା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତି ସର୍ତ୍ତାବଳୀ।

ଅନୁସୂଚୀ (ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ୍‌ର ମାନଦଣ୍ଡ)

- (୧ମରୁ ୫ମ) ଛାତ୍ର-ଶିକ୍ଷକ ଅନୁପାତ ୧ : ୩୦
- (୬ଷ୍ଠରୁ ୮ମ) ଛାତ୍ର-ଶିକ୍ଷକ ଅନୁପାତ ୧ : ୩୫
- ସ୍କୁଲ୍‌ଗୃହ – ସର୍ବଋତୁକାଳୀନ, ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷକ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷ ଓ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଅଫିସ୍ ଗୃହ-ତଥା-ଭଣ୍ଡାର ଗୃହ, ପ୍ରତି ଗୃହକୁ ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ପୁଅ ଓ ଝିଅ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଶୌଚାଳୟ, ନିରାପଦ ପାନୀୟ ଜଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ରୋଷେଇଘର, ଖେଳ ପଡିଆ, ପାଚେରି ବା ବାଡବୁଜା,
- ଶିକ୍ଷାବର୍ଷରେ ସର୍ବନିମ୍ନ କର୍ମଦିବସ/ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଘଣ୍ଟ - ୧ମରୁ ୫ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୦୦ଦିନ ଓ ୮୦୦ ଘଣ୍ଟା, ଓ ୬ଷ୍ଠରୁ ୮ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୨୦ ଦିନ ଓ ୧୦୦୦ ଘଣ୍ଟା
- ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପାଇଁ ସପ୍ତାହରେ ସର୍ବନିମ୍ନ କର୍ମନିର୍ଘଣ୍ଟ - ୪୫ ଘଣ୍ଟା
- ଶିକ୍ଷଣ ଓ ପଠନ ସାମଗ୍ରୀ- ପ୍ରତି ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଉପଲବ୍ଧ ଥିବ
- ପାଠାଗାର- ଗଳ୍ପବହି ସହିତ ସବୁ ବିଷୟରେ ବହି, ଖବରକାଗଜ ଓ ପତ୍ରପତ୍ରିକାକୁ ନେଇ ପ୍ରତି ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁ ପାଠାଗାର
- ଖେଳ ଓ କସରତ୍ ସାମଗ୍ରୀ- ଆବଶ୍ୟକ ମୁତାବକ

ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ଆଇନ୍-୨୦୦୯ର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଉଭୟ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଦାୟିତ୍ୱର ସଂପାଦନ ପାଇଁ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ବଳରେ ନିୟମାବଳୀ ଘୋଷଣା କରିବେ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ରାଜ୍ୟମାନେ ଠିକ୍ ସେହି ତାରିଖରେ ନିଜର ନିୟମାବଳୀକୁ ବିଜ୍ଞପ୍ତି କରିବା ଜରୁରୀ, ଯେଉଁ ତାରିଖରେ ଆଇନ୍ ବଳବତ୍ତର ହେବ । ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଫେସର୍ ଏ.କେ.ଶର୍ମାଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ଗଠିତ ଏକ କମିଟି 'ଆଦର୍ଶ ଚିଠା ନିୟମାବଳୀ' ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ଦ୍ୱାରା ଚୂଡାନ୍ତ ହେବା ପରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଯାଇଛି ଓ ସେମାନେ ଏହାକୁ ସିଧାସଳଖ ଗ୍ରହଣ କରିପାରନ୍ତି ବା ତହିଁରେ ଆବଶ୍ୟକ ସଂଶୋଧନ ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରି ବିଜ୍ଞପ୍ତି କରିପାରନ୍ତି ।

କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଣୀତ ଆଦର୍ଶ ନିୟମାବଳୀ- ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ

ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାର ଆଇନ୍ ଅଧୀନରେ ବିହିତ ହେବାକୁ ଥିବା ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ନିୟମାବଳୀର ପ୍ରଣୟନକୁ ସୁଗମ କରିବା ପାଇଁ ଆଦର୍ଶ ନିୟମାବଳୀ (ମଡେଲ୍ ରୁଲ୍ସ) ପ୍ରସାରଣ କରିଛନ୍ତି *(ପି.ଆଇ.ବି. ୨୯ ଜାନୁଆରି ୨୦୧୦)*। ଆଦର୍ଶ ନିୟମାବଳୀର ୮ଟି ଭାଗ ଓ ଗୋଟିଏ ସଂଲଗ୍ନ ନଥି (ଆପେଣ୍ଡିକ୍ସ) ରହିଛି । ସେଗୁଡିକ ହେଲା-

ଭାଗ-୧ : ଉପକ୍ରମଣିକା ଓ ସଂଜ୍ଞାସମୂହ

ଭାଗ-୨ : ଆଇନ୍‌ର ଧାରା-୪ ଅନୁଯାୟୀ ଅନଗ୍ରସର ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତାଲିମ୍

ଭାଗ-୩: ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଓ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାର ସମେତ ଦାୟିତ୍ୱାବଳୀ

ଭାଗ-୪: ସ୍କୁଲ୍ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ

ଭାଗ-୫: ସ୍କୁଲ୍ ପରିଚାଳନା କମିଟିର ଗଠନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ

ଭାଗ-୬: ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭୂମିକା, ନ୍ୟୁନତମ ଯୋଗ୍ୟତା, ବେତନ ଓ ଭତ୍ତା, ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରତିକାର, ଶିକ୍ଷକ-ଛାତ୍ର ଅନୁପାତ ଇତ୍ୟାଦି

ଭାଗ-୭: ପାଠ୍ୟକ୍ରମ, ସଂପୃକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏବଂ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପ୍ରଦାନ

ଭାଗ-୮ : ବାଳୁତ ଅଧିକାର ସମୂହର ସୁରକ୍ଷା, ରାଜ୍ୟ ବାଳୁତ ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷା କମିଶନ୍‌ଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଭିଯୋଗ ତଥା ରାଜ୍ୟ ଉପଦେଷ୍ଟା ପରିଷଦର ଗଠନ

ସଂଲଗ୍ନ ନଥି – ୨ଟି ଫର୍ମ

(୧) ସ୍କୁଲ୍ ଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମ-ଘୋଷଣା ତଥା ସ୍ୱୀକୃତି ହାସଲ ପାଇଁ ଆବେଦନ ଫର୍ମ

(୨) ଜିଲ୍ଲା ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ସ୍ୱୀକୃତି ମଞ୍ଜୁରି ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଫର୍ମ